

IFLA:n Monikulttuurisen kirjaston manifesti

Monikulttuurinen kirjasto – avain kulttuurisesti moninaiseen, vuorovaikutteiseen yhteiskuntaan

Elämme yhä heterogeenisemmaksi muuttuvassa yhteiskunnassa. Maailmassa on yli 6000 eri kieltä. Vuosittain lisääntyvän kansainvälisen muuttoliikkeen seurauksena yhä useamman ihmisen identiteetti muotoutuu monikerroksiseksi. Globaalistuminen, lisääntyvä siirtolaisuus, nopeammat viestintäyhteydet sekä matkustamisen ja liikkumisen helpottuminen samoin kuin muutkin 2000-luvun ilmiöt ovat lisänneet monikulttuurisuutta useissa entisissä yhden kansalliskulttuurin maissa tai ovat entisestään laajentaneet maassa vallitsevaa kulttuurien kirjoa.

"Kulttuurisella moninaisuudella" tai "monikulttuurisuudella" viitataan eri kulttuurien harmoniseen rinnakkaiseloon ja vuorovaikutukseen, jossa "kulttuuri nähtäisiin sellaisten pysyvien henkisten, aineellisten, älyllisten ja emotionaalisten ominaisuuksien kokonaisuutena, jotka luonnehtivat yhteiskuntaa tai jotakin sosiaalista ryhmää, ja että se käsittäisi taiteen ja kirjallisuuden ohella myös elämäntavat, yhdessäolon muodot, arvojärjestelmät, perinteet ja vakaumukset".¹ Kulttuurinen moninaisuus tai monikulttuurisuus on yhteisöllisyyden perusta niin paikallisesti kuin globaalistikin.

Kulttuurinen ja kielellinen moninaisuus on ihmiskunnan yhteistä perintöä, ja sitä tulisi arvostaa ja vaalia yhteisen hyödyn vuoksi. Se on vaihdannan, innovaatioiden, luovuuden ja kansojen rauhanomaisen rinnakkaiselon lähde. "Kulttuurisen moninaisuuden kunnioitus, suvaitsevaisuus, vuoropuhelu ja yhteistyö kaikinpuolisen luottamuksen ja ymmärtämisen ilmapiirissä ovat kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden paras takuu".² Tästä syystä kaikenlaisien kirjastojen tulisi heijastaa, tukea ja edistää kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta kansainvälisellä, kansallisella ja paikallisella tasolla ja lisätä kulttuurienvälistä vuoropuhelua ja aktiivista kansalaisuutta.

Koska kirjastot vastaavat erilaisiin palvelutarpeisiin ja palvelevat erilaisia yhteisöjä, ne toimivat niin oppimis- ja kulttuuri- kuin tietokeskuksinakin. Kirjastoja kannustaa kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden kohtaamisessa sekä kulttuuri-identiteettien ja arvojen käsittelyssä sitoutuminen perusvapauksien edistämiseen ja tiedon saamiseen kaikkien ulottuville.

Periaatteet

Globaalissa yhteiskunnassa jokaisella ihmisellä on oikeus kaikkiin kirjasto- ja tietopalveluihin.

Kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden puolesta toimiessaan kirjastojen tulisi

- palvella kaikkia yhteisönsä jäseniä kieli- ja kulttuuritaustasta riippumatta
- tarjota informaatiota kaikilla tarvittavilla kielillä ja kirjoitusjärjestelmillä
- tarjota laaja valikoima aineistoja ja palveluja kaikille asiakasryhmille ja kaikkiin palvelutarpeisiin
- palkata henkilökuntaa, joka heijastaa asiakasyhteisön moninaisuutta ja joka on koulutettu palvelemaan erilaisia asiakasyhteisöjä sekä toimimaan niiden kanssa yhteistyössä.

¹ UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity, 2001

[<http://www.unesco.de/443.html?&L=0>]

² Sama.

Kirjasto- ja tietopalvelut palvelevat kielellisesti ja kulttuurisesti moninaisessa ympäristössä kirjastonkäyttäjiä yleensä sekä erityisesti alipalveltuja kieli- ja kulttuuriryhmiä. Erityinen huomio tulee kiinnittää kulttuurisesti moninaisessa yhteiskunnassa helposti syrjäytyviin ryhmiin: vähemmistöihin, turvapaikanhakijoihin ja pakolaisiin, määräaikaisten oleskeluluvan saaneisiin, siirtotyöläisiin ja alkuperäiskansojen edustajiin.

Monikulttuuristen kirjastopalveluiden tehtävät

Monikulttuurisessa yhteiskunnassa tulee painottaa seuraavia avaintehtäviä, jotka liittyvät informaatioon, luku- ja kirjoitustaitoon, koulutukseen ja kulttuuriin:

- Kulttuurisen moninaisuuden myönteisen arvon tiedostaminen ja kulttuurienvälisen vuoropuhelun edistäminen
- Kielelliseen moninaisuuteen rohkaiseminen ja oman äidinkielen kunnioittaminen
- Eri kielten harmonisen rinnakkaiselon helpottaminen, johon kuuluu vieraiden kielten opiskelu lapsesta alkaen
- Kieli- ja kulttuuriperinnön vaaliminen ja kaikenkielisten teosten tuotannon ja levityksen tukeminen
- Suullisen perinteen ja aineettoman kulttuuriperinnön säilymisen turvaaminen
- Erilaisista kulttuuritaustoista tulevien henkilöiden ja ryhmien osallistamisen ja osallistumisen tukeminen
- Digitaaliaikana tarpeellisen informaatiolukutaidon edistäminen sekä tieto- ja viestintäteknologian hallinnan tukeminen
- Kielellisen moninaisuuden lisääminen verkkoympäristössä
- Esteettömän verkkoympäristön suosiminen
- Kulttuurista moninaisuutta koskevan tiedon ja hyvien käytäntöjen jakamisen tukeminen.

Johtaminen ja toiminnan ohjaus

Monikulttuurinen kirjasto edellyttää kirjastoilta kokonaisvaltaista palveluajattelua. Monikulttuuriselle asiakaskunnalle suunnatut kirjasto- ja tietopalvelut ovat osa kirjaston peruspalveluja, eivät erillisiä palveluja tai lisäpalveluja. Palvelut tulee aina suunnitella vastaamaan paikallisiin ja erityisiin tarpeisiin.

Kirjastolla tulee olla monikulttuurinen toimintaohjelma ja strateginen suunnitelma, joissa määritellään kirjaston monikulttuuriset tehtävät, tavoitteet, prioriteetit ja palvelut. Suunnitelman tulee perustua laajaan asiakastarpeiden analyysiin ja toiminnan riittävään resurssointiin.

Kirjaston ei tule kehittää monikulttuurista toimintaa yksinään. Kirjastoja tulee rohkaista yhteistyöhön eri asiakasryhmien ja muiden ammattilaisten kanssa niin paikallisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

Ydintoiminnot

Monikulttuurisen kirjaston tulee

- kehittää monikulttuurisia ja monikielisiä kokoelmia ja palveluja, joihin kuuluvat myös elektroniset palvelut ja multimediapalvelut
- suunnata resursseja kulttuuri-ilmaisujen ja kulttuuriperinnön säilyttämiseen, erityisesti suullisen ja alkuperäiskulttuurin sekä aineettoman kulttuuriperinnön säilyttämiseen
- sisällyttää toimintaansa kirjastonkäyttöä ja tiedonhallintataitoja tukevaa koulutusta, uusille maahanmuuttajille suunnattuja palveluja sekä vaalia kulttuuriperintöä ja edistää kulttuurienvälistä vuoropuhelua osana kirjaston peruspalveluja
- tarjota sopivien tiedon järjestämisen tapojen ja tietojärjestelmien avulla pääsy kirjaston aineistoihin ja palveluihin tarvittavilla kielillä
- kehittää tarvittavilla kielillä eri viestimille sopivaa viestintä- ja markkinointimateriaalia uusien asiakasryhmien tavoittamiseksi.

Henkilöstö

Kirjaston henkilökunta toimii aktiivisena välittäjänä asiakkaiden ja kirjaston tarjoamien aineistojen ja palvelujen välillä. Ammatillisen perus- ja täydennyskoulutuksen tulee tarjota monikulttuuristen yhteisöjen palvelemiseen, kulttuurienväliseen kommunikaatioon, kulttuurisen herkkyyden kehittämiseen, syrjinnän torjuntaan sekä kieliin ja kulttuureihin painottuvaa osaamista.

Monikulttuurisen kirjaston henkilöstön tulee heijastaa ympäröivän yhteiskunnan kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta. Tämä takaa tarvittavan kulttuurisen ymmärryksen ja sen, että kirjasto edustaa palvelemaansa yhteisöä ja kykenee kulttuurienväliseen vuoropuheluun.

Rahoitus, lainsäädäntö ja verkostoituminen

Hallitusten ja muiden päättävien tahojen tehtävänä on perustaa kirjastoja ja kirjastoverkostoja ja turvata niille riittävä rahoitus maksuttomien kirjastopalvelujen tarjoamiseen monikulttuurisessa yhteiskunnassa.

Monikulttuuriset kirjastopalvelut ovat luonteeltaan globaaleja. Kaikkien monikulttuurisia palveluja tarjoavien kirjastojen tulee osallistua sellaisiin paikallisiin, kansallisiin ja kansainvälisiin verkostoihin, joissa menettelytapoja kehitetään.

Alalla tarvitaan tutkimustietoa kirjaston päätöksenteon tueksi sekä riittävän rahoituksen varmistamiseksi. Tutkimustuloksia ja esimerkkejä hyvistä käytännöistä tulee levittää laajasti tehokkaiden monikulttuuristen kirjastopalvelujen kehittämiseksi.

Manifestin toimeenpano

Kansainvälisen yhteisön tulee tunnistaa kirjasto- ja tietopalvelujen rooli kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden edistäjänä ja säilyttäjänä sekä antaa sille tukensa.

Päättäjiä kaikilla tasoilla ja kirjastoyhteisöä kaikkialla maailmassa kehoitetaan levittämään manifestia sekä toteuttamaan siinä esitettyjä periaatteita ja toimenpiteitä.

Manifesti täydentää IFLA/UNESCO:n yleisten kirjastojen julistusta, IFLA/UNESCO:n koulukirjastojulistusta ja IFLA:n Internet-manifestia. Manifesti hyväksyttiin IFLA:n hallituksessa elokuussa 2006 ja sitä kannatettiin huhtikuussa 2008 pidetyssä UNESCO:n Information for All -ohjelman hallitustenvälisessä neuvostossa, joka suositteli manifestin saattamista UNESCO:n 35:n yleiskokouksen tietoon.

Englanninkielisestä alkuperäistekstistä kääntäneet Leena Aaltonen, Turun ammattikorkeakoulu ja Annika Nuotiomäki, Turun ammattikorkeakoulun kielikoulutuskeskus.